

Stormens r

S.Stolpe

17-18/5 2007

Trettiotal. Nazismen trder fram i Tyskland. Stolpe besker. Hans uppfattning r ambivalent. ena sidan beundrar han Hitlers retoriska begvning och politiska skicklighet. Mannen erbjuder hopp, han lovar att erbjuda de frnedrade tyska massorna upprttelse. Han presenterar ett blverk mot Kommunismen, han kommer tillrta med massarbetslshet. Hans tillstllningar r msterligt regisserade. Strlkastarljus vlver sig som en jttelik katedral omslutande de hnrda massorna. Ett prktigt skdespel, som man knappast kan lta bli att suggereras av. Tyskarna tycks ha vitaliserats, de rtar p ryggen, och lter sig disciplineras fr framtida stordd. Detta r en sida. 'Mein Kampf' en annan. Kan Hitler vara en Jekyll och Hyde? Tv ofrenliga vsen, och vilket r d hans sanna jag? Den varma landsfadern, eller den demoniska nihilisten? Han frgar. 'Mein Kampf' bagatelliseras. Detta r bara ord, bara retorik, det skall inte tas p allvar. Och Judefrgan. Det rr sig bara om vissa justeringar. Judarna r verrepresenterade inom vissa verksamheter. En mera naturlig balans borde efterstrvas. Det r allt. Lter sig Stolpe nja? Ja och nej. Ambivalensen finns dr. S mnga unga mniskor inom deras led r s uppriktigt idealistiska, fyllda med offervilja och entusiasm. Kan all denna sunda idealism vara s vilsefrd? Men tar man Hitler p orden, s r ju hans budskap, hans visioner vmjliga. Ja de strider ju mot allt vad riktig kultur och humanism innebr.

Fyrtio r eftert r Stolpe ngot oklar. Troligen har han ingenting att skmmas fr, men han skriver som om han trots allt hade det. Jag tvivlar inte p att han skrev till synes ett och annat uppskattande om Nazismen, och drvid var han inte ensam utan i gott slskap. Gunnar Myrdal lr bland annat ocks ha undsluppit sig en och annan uppskattande kommentar. Medan andra till synes retroaktivt oklanderliga bidrog betydligt mera graverande med dikter och artiklar i svenska nazistorgan, frsyndelser som glmms och frlits. Skall det frltas, skall det glmmas? Frltas kanske men inte glmmas. Det r ltt att i retrospekt avfrda hela fenomenet ssom perverst, sjukliga fantasier som endast undermniskor kunde ha anammat. men s var det inte, och dri ligger den stora faran. Sdant kan hnda igen, inte i samma former, men i andra frment idealistiska och frnuftiga. Det rdrfr det r s viktigt att konfronteras med ursprungloga reaktioner, ofrfalskade och oanfrtta av efterkloka modifikationer. Hrvid lag gr inte Stolpe tillrckligt konsekvent.

Men huvuddelen av detta ban rr Oxford-gruppen. En ny-evangelisk vckelserrseelse som vcker mycket frakt men inte destomindre en rrelse Stolpe lter sig gripas av. Hur kan han bara? Visst genomsdkar han dess intellektuella frflackning, dess ledares Buchmans autoritra ledarstil, som inte tl kritik, hans undermliga logik. Dock Stolpe faller till fga. Inte infr frkunnelsen som sdan, utan om kraven. Kraven p total rlighet, osjlvskhet, renhet, och ett fjrde som redan faller mig ur minnet. Vad r detta om inte tomma ord? Men tydligen fr de innebrd hos Stolpe. Och framfr allt sls han av aktiviteten. Buchman fr saker gjorda, han m vara intellektuellt ytlig, men det r ju grningarna som rkns, om det skall bli ngon ndring i vrlden. Och dessa 'house-calls', mte med andra mniskor som vittnar och via sina

personliga den berr p djupet. Med andra ord, klassisk vckelse och Stolpe faller som en kgl. Nstan.

Han besker mten. P frd till ett av dessa vid Interlaken stoppas han vid den tyska grnsen. Hans utalande under ett tidigare mte i Travemünde har inte fallit de tyska myndigheterna p lppen. Han tvingas vnda och ta en lng omvg. En fjder i hatten. En annan resa gller New York med kringliggande omenjd. Han citerar frn sina tal p knagglig engelska. Han trffar Roosevelt. Han tjasas. Han tjasas av amerikaner, samtidigt som han frfras ver deras naivitet och brist p djupare bildning. Och s trffar han Thomas Mann i dennes hem vid Princeton. Ofrglmligt? Mann r fortfarande smcker och vid god vigr, skrattar uppsluppet t en enkel anekdot som Stolpe frtljer. Av denna smtt verdrivna reaktion sluter frfattaren att kanske han kan frtlja anekdoter (och ger senare ut ett antal bcker bestnade av dessa.). Nu slumpar det sig att Stolpes svrfar fick Nobelpriset samtidigt med Mann. Dock att hnvisa till detta visar sig inte vara helt lyckat. Mann surnar till, blir iskall. Det ger tydligen inte helt angenma associationer. Ngot senare trffar han sonen Klaus och blir varse omfattningen av den tyska vetenskapliga emigrationen till USA.

Vad r det som i denna nykristna frkunnelse som s djupt griper frfattaren? Frst och frmsst mottagligheten fr en kristet budskap. En mottaglighet som mste skas sitt ursprung i metafysisk kontemplation med en djup moralisk underton. En reaktion mot en naturalistiskt mnniskosyn som kommer till uttryck i bland annat Eyvind Johnsons frfattarskap. Naturalism utesluter andlighet, och det r andligheten som frutsttes. Skandet efter Gud kan ta sig mycket abstrakta uttryck, men Stolpe sker tydligen ngot mera konkret, ngot mera handlingsmssigt uppfordrande. Och, inte att frglmma, i bandets inledande kapitel hnvisar han till en livskris, vars art han vagt skissar fast besluten att inte slppa till ngra detaljer. Som lsare vcks nyfikenheten och man knner sig sviken. Den frfattare som vill bertta om sitt liv och sger A mste med det underfrstdda kontrakt med vilket lsningen pbrjats ven sga B.

Dock, fascinationen utver, p vilket stt r han egentligen 'frvandlad'. I vilken utstrckning r han ngot mera n en sympatiskt instlld skdare? Buchman brjar g honom p nerverna. Han har varit frdragsam, men frdragsamheten liksom tlamodet r inte outsinliga, de mste frnyas fr att inte torka ur.

En brytning antydes.

Och under tiden s flyttar han omkring p landsbygden, frsrjer sig ihrdigt med frelsningar, isoleras frn sin frutvarande publik, marginaliseras. Ser dock det hela med jmnmod. Tycka vad man vill, vitalitet i stora mtt tycks han ha. Frustrande arbetslust, och som han tidigare antytt, inget r effektivare att hlla demonerna borta n sund intensiv verksamhet. Frnumstiga, dock effektiva rd.